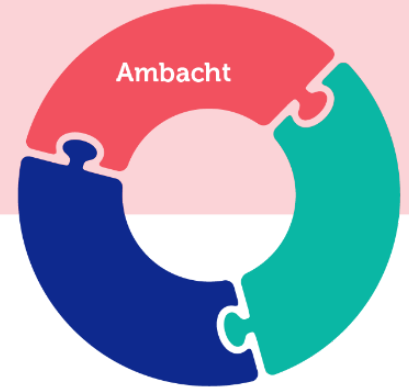

KLASSENMANAGEMENT

Hoe ga je zo efficiënt en effectief om met de les en lestijd?
J. Geleijnse

Inleiding.

Met betrekking tot klassenmanagement bestaan verschillende zienswijzen. Zo is er de *smalle kijk* op klassenmanagement waarbij de regels en routines en organisatie van belang zijn. Hier tegenover is er een *brede kijk* op klassenmanagement waarbij ervan wordt uitgegaan dat klassenmanagement ook over pedagogisch en didactisch handelen gaat.

In deze laatste visie valt naast het bevorderen van de groepsdynamiek en rust in de groep ook strategieën om adaptief om te gaan met verschillen tussen kinderen op sociaal-emotioneel gebied. We hanteren de volgende definitie:

“Klassenmanagement omvat alle maatregelen die het effectief en efficiënt gebruik van lessen en lestijd bevorderen (Klamer, 2012).”

De vaardigheden die hierbij horen zijn: de leerkracht is duidelijk, consequent en reageert evenwichtig (Everton, 1984)“.

Klassenmanagement is, naast didactiek en het herontwerpen en structuren van het curriculum, één van de drie factoren die de leerkracht tot zijn beschikking heeft om zo goed mogelijk onderwijs te verzorgen (Marzano, 2010). Volgens Marzano, Marzano en Pickering (2010) zijn er vier management componenten waarvan uit onderzoek is gebleken dat zij effectief zijn. Te weten:

1. Regels en routines
2. Ordemaatregelen
3. Relatie leerkracht-leerling
4. Mentale houding van de leerkracht.

Regels en routines.

Onderzoek toont aan dat het opstellen en toezien op de naleving van regels en routines in een klas van belang zijn op het gedrag, maar ook op de leerprestaties van kinderen (Marzano, Marzano en Pickering, 2010). Regels zijn algemeen van aard, bijvoorbeeld ‘we hebben respect voor elkaar en voor de spullen van een ander’.

Routines zijn specifiek van aard en betreffen verwachtingen zoals bijvoorbeeld regels voor het inleveren van werk dat klaar is (in de nakijkbak), namelijk geopend op de bladzijde waar het werk gemaakt is.

Hierbij is ook gebleken dat de input van leerlingen bij het opstellen van regels en routines het effect vergroot. De regels worden alleen dan als zinvol ervaren. Hierbij is het van belang dat de regels positief geformuleerd worden zodat kinderen weten wat ze wel mogen doen (Klamer, 2012).

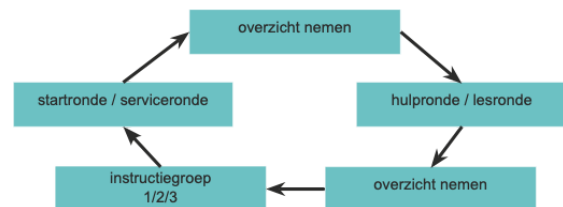
De regels en routines betreffen de volgende items (Marzano, Marzano en Pickering, 2010):

- **Algemeen gedrag** in de klas met betrekking tot omgang met anderen, eigendommen van een ander.
- **Begin en einde van de schooldag.** Bijvoorbeeld stillezen wanneer je binnenkomt maar ook aanwezigheid van de kinderen bijhouden, schoonmaken van de tafels en opbergen van materiaal. Voorbeeld: “Mobiele telefoons leg je in de la van de juf”.
- **Overgangen en onderbrekingen,** bijvoorbeeld over het naar het toilet gaan, het lokaal verlaten en/of naar plein gaan. Voorbeeld: “Je zet de

wc-eend op je tafel wanneer je naar toilet gaat.”

- **Gebruikmaken van materiaal**, bijvoorbeeld afspraken over uitdelen van materiaal, ophalen en opbergen of gebruikmaken van puntenslijper/ woordenboeken/ computer. Voorbeeld: “Als je klaar bent met je werk kies je één van de keuzetaken van het bord.”
- **Groepswerk**. De afspraken die gemaakt worden over het vormen van de groepen (of tweetallen), de communicatie binnen de groep en buiten de groep. “Overleg met je schoudermaatje over de opdracht en noteer jullie antwoord op het werkblad”.
- **Zelfstandig werken** en leerkracht geleide activiteiten, bijvoorbeeld regels over opletten en meedoen, onderling praten, hulp verkrijgen en wat te doen als ze klaar zijn. Een bekend hulpmiddel hierbij is het GIPmodel met het stoplicht en de dobbelsteen waarmee gemakkelijk afspraken kunnen worden aangegeven. Het stoplicht is een middel voor de leerkracht, terwijl de dobbelsteen een instrument van de leerlingen is. Een rood stoplicht staat dan voor werken in stilte (leerkracht mag niet gestoord worden), oranje voor zachtjes overleggen en bij een groen stoplicht mogen de kinderen de leerkracht storen met een vraag. Met de dobbelsteen kunnen de kinderen individueel aangeven of zij een vraag hebben (vraagteken), of zij gestoord mogen worden (groen vlak) of dat zij

graag in stilte alleen willen werken (rood vlak).

Figuur 1. Hulprondes bij GIP-model (Klamer, 2012, p. 105).

Ordemaatregelen.

De basis van ordemaatregelen moeten volgens Marzano, Marzano en Pickering (2010) een goede balans zijn tussen negatieve consequenties bij ongewenst gedrag en positieve consequenties bij gewenst gedrag.

Hierbij maakt men onderscheid in vijf categorieën, namelijk:

1. de reactie van de leerkracht
2. een tastbare beloning
3. onmiddellijk leergeld betalen: dit betekent dat je als leerkracht meteen moet reageren op gedrag en niet een uurtje later.
4. groepsbeloningen
5. straf en beloning van thuis.

Van belang bij ordemaatregelen is het bepalen van de grenzen (zie verder de kaart over motiveren en verhogen van de betrokkenheid) en het hanteren van een systeem om het gedrag te volgen.

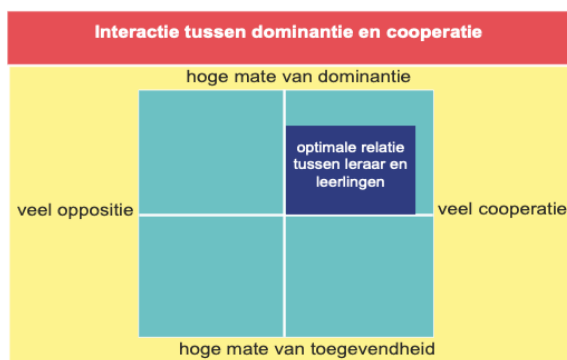
Relatie leerkracht - leerling.

Deze component is van belang voor de twee bovenstaande componenten: regels & routines en ordemaatregelen.

Om een effectieve verstandhouding weer te geven wordt er gebruik gemaakt van twee dimensies:

- de mate van dominantie
- de mate van coöperatie.

Hieronder wordt in figuur 2 weergegeven welke verstandhouding het meest effectief is (Marzano, Marzano en Pickering, 2010). Dit betekent dat een leraar zowel leiding moet geven en de baas zijn, maar ook moet samenwerken met de leerlingen en interesse moet tonen. Let op; de extreme niveaus zijn niet opgenomen in het gekleurde vlak.

Figuur 2. Interactie tussen dominantie en coöperatie (Marzano, Marzano en Pickering, 2010, p. 59)

In de relatie leerkracht- leerling is het van belang bepaalde technieken toe te passen voor de juiste mate van dominantie, te weten assertief optreden (maak oogcontact, gebruik de juiste toon en houdt vol totdat het gewenste gedrag is vertoond) en duidelijke leerdoelen stellen (doelen communiceren en feedback geven).

Tevens is het dus ook van belang specifiek gedrag te vertonen om de juiste mate van coöperatie te laten zien door de leerlingen binnen het gestelde hoofdlerdoel een eigen leerdoel op te laten stellen, persoonlijke

interesse te tonen (door informele gesprekken, complimenten geven, tijd inruimen voor reactie op persoonlijke gebeurtenissen voor leerlingen), rechtvaardige en positieve interacties (kinderen inbreng geven en dit waarderen) en passend reageren op onjuiste antwoorden (bijvoorbeeld door de vraag opnieuw te stellen, te benadrukken wat wel goed is, de vraag anders te formuleren, hints geven, samenwerking te stimuleren, e.d.).

De derde stap in de relatie leerkracht- leerling is dat de leerkracht bewust moet zijn van de behoeften van de verschillende kinderen. Bij sommige kinderen is een één-op-één gesprek noodzakelijk om de aandacht te geven die deze kinderen verdienen.

Mentale houding.

Binnen deze categorie wordt onderscheid gemaakt in twee zaken, namelijk alertheid en emotionele objectiviteit.

Drie strategieën om de alertheid te verhogen zijn

1. onmiddellijk reageren
2. problemen voorspellen
3. een ervaren leraar observeren.

Voor het onmiddellijk reageren kan men de volgende strategieën gebruiken:

- loop veel door het lokaal ook tijdens de instructie
- kijk regelmatig naar de gezichten van de kinderen
- let op situaties die tot problemen zouden kunnen leiden en kijk dan de desbetreffende leerlingen aan en/of loop er naar toe en/of zeg er iets van.

Hierbij is de stelregel 'geef correcties in het klein en complimenten in het groot'. De andere

strategie is vooraf bedenken wat er mis zou kunnen gaan en wat je eraan kan doen. Met betrekking tot de techniek emotionele alertheid is het van belang niet te belanden in de emotionele uitersten in omgang met de kinderen. Woede, frustratie en aarzeling zijn geen goede emoties om te tonen om ordeverstoring gedrag te beperken. Wat wel kan werken zijn de volgende drie technieken:

- **herkaderen** oftewel zoeken naar achterliggende redenen (vat dus wangedrag niet persoonlijk op, maar bedenk wat er achter het gedrag en het belang welke de leerling erbij heeft)
- **controle op eigen gedachten** (bedenk vooraf hoe de leerlingen gaan gedragen als dit positief zou verlopen en houdt deze positieve verwachtingen in gedachten tijdens interactie met die bepaalde kinderen)
- **als laatste 'zorg goed voor uzelf'** (behoud humor, zoek collega's op en zorg voor eigen waardering).

Naast deze vier componenten, die behoren bij de invloed van de leerkracht, dragen de leerlingen zelf ook hun steentje bij.

Zorg dus voor verantwoordelijkheid voor leerlingen en maak ze zelfstandig. Voorbeelden hierbij zijn klassenvergaderingen, zelf nakijken, eigen doelen mogen stellen, uitgestelde aandacht (GIP-model; zie hierboven), e.d.

Denk daarnaast aan het begin van het jaar goed na over de indeling en aankleding van de klas en over de eerste kennismaking met de kinderen en met de groep.

Literatuur:

Everston, C. (1984). *Classroom management*. Prentice Hall.
Klamer-Hoogma, M. (2012). *Klassenmanagement*. Houten: Noordhoff Uitgevers.
Marzano, R. (2010). *Wat werkt in de klas*. Vlissingen: Bazalt.
Marzano, R., Marzano, J. & Pickering, D. (2010). *Wat werkt: Pedagogisch handelen & klassenmanagement*. Vlissingen; Bazalt

